

Märts

Valguse võlu

Kohutava kurjuse kõrval on palju headust, ka muusikaelus: ei ole peaaegu ühtegi kontserti, millega ei käiks kaasas moraalne või rahaline tugi Ukrainale.

Theodor Singi (tšello) ja Sten Heinoja (klaver) energia ja muusikaline haare võtavad sõnatuks, niivõrd palju oli mõlemal märtsikuu jooksul ülesastumisi. Üks hingeminevamaid elamusi oli duo Sink ja Heinoja kontsert „Õõ laulud“ Arvo Pärdi keskuses.

Kaupo Kikkas / Arvo Pärdi Keskus

ÄLI-ANN KLOOREN

Kuidas kirjutada muusikakriitikat, kui olen alustanud päeva uudistega Butšast, Irpinist ja Mariupolist? Ilmselt on paljud, kes jälgivad sõjasündmusi, pidevalt küsimuse ees, kuidas anda praeguses olukorras oma igapäevastele tegemistele sisu ja mõte. Kuidas käia kontsertidel ja mitte tunda end iga kord süüdi, et meil on see võimalus, aga neil seal ei ole? Tundub uskumatu, et ka praegu käib ajaarvamine nüüd nii nagu osa inimeste vanematel ja teiste vanavanematel: enne sõda, sõja ajal, pärast sõda. Kahjuks ei tea keegi, millal saab kasutada viimast sõnapaari. Me elame sõja ajal. Ainuke lootus ja lohus on see, et kohutava kurjuse kõrval on palju headust, ka muusikaelus: ei ole peaaegu ühtegi kontserti, millega ei käiks kaasas moraalne või rahaline tugi Ukrainale. On tehtud palju südantsoojendavat: ERSO alustab oma kontserte Ukraina hümniga, Erkki-Sven Tüüril valmis teos „Ukrainale“, Eesti Rahvusmeeskoor lõpetas oma kontserdi muusikalise palvega Ukraina eest, korraldatud on hulgaliselt kontserte, mille piletitulu läheb Ukrainale, kaasatakse Ukraina interpreete jpm.

Tabavalt sattus ERSO kuu esimeses kontserdikavas kõlama Dmitri Šostakovitši sümfoonia nr 11 alapealkirjaga „1905“ – võimuesindajate taga kiusatud helilooja 1905. aasta Verise pühapäeva sündmusi käsitlev teos. Tol päeval hukkus tsaariarmee kuulide all sadu süütuid inimesi, nende hulgas lapsi,

ning praeguses olukorras oli teose ettekandmine märgiline. See sümfoonia on natuke ülekohtuselt saanud külge „punase sümfoonia“ sildi, kuigi on üldinimliku kaaluga teos. Punaseks on seda peetud seetõttu, et helilooja on teosesse põiminud vanu revolutsioonilisi ja töölistlaule, millest osa on pärit hoopis Poolast ja Ukrainast ega ole kuidagi seotud Venemaa enamlastega. Helilooja on selle päeva õudust kajastanud väga piltlikult ja aratuntavalt: alguse petlik rahu, siis meelevalduse muutumine tragöödiaks ning lõpuks reaktsioon toimunule. Peab imetlema peagi 80aastaseks saava dirigendi Thomas Sanderlingi head tööd ERSOga, tänu millele sai kuulda selle sümfoonia suurepäraselt tõlgendust. Õhtu kavas oli teinegi Šostakovitši teos, tšellokontsert nr 2, mille kandis erakordselt täpselt ja puhtalt, aga samal ajal hingestatult ette inglise tšellist Marc Coppey.

ERSO esinemistest õnnestus mul kuulata veel Mihhail Gertsit juhitud kontserti, kus tuli ettekandele Jüri Reinvere ja Robert Schumanni looming. Esmapilgul täiesti erinevatel heliloojatel on nii mõndagi ühist: mõlemale on keel ja muusika võrdseks oluline väljendusvahend ning neid kõnetab maailmas toimuv, millest ammutavad inspiratsiooni.

Floridante on tõusnud aastatega meie juhtivaks varajase muusika ansambliks ning ansambli kontserdid on alati suursündmus.

Nad on andnud oma instrumentaalloomingule programmilisi pealkirju, aga teosed ei ole siiski kirjeldavad, vaid tekitavad assotsiatsioone. Just selline on ka Eestis esimest korda kõlanud Reinvere „Vom Sterben der Sterne. Symphonische Notizen“ ehk „Tähtede surmast. Sümfooniilisi märkmeid“ (2021), üks viimase aja põnevamaid uudisteoseid. Tegemist on ulatusliku, umbes poole tunnise orkestrifantaasiaga, mida ei saa pealkirjale vaatamata pidada sugugi programmiliseks. See viib kuulaja pigem mingisse emotsionaalsesse seisundisse, kus pingelikus vaheldub tühjusega. Teos haarab järgitult kaasa esimestest taktidest, kui kõlab pikk ja värvikas, ent õudustki tekitav löökpillisisejuhatus. Edasi on rohkesti kasutatud mitmesuguse dünaamikaga keelpillide kõlamasse, mis ei muutu ometigi igavaks, sest just õigetel hetkedel toob helilooja sisse muudatusi, uusi tämbreid ning lõpupoole lausa lühikesi kauneid keelpillimeloodiaid. Mihhail Gerts oli orkestriga teinud suurepärase töö: kõik detailid tulid äärmise selguse ja põhjendatusega esile ning dünaamiline mitmekesisus hoidis pinget kogu loo vältel. Reinvere teise teose „Schoss des ungeheuren Lichts“ ehk „Ilmatu valguse süli“ esiettekanne jäi natuke avaloo varju ja selle juures mängis kindlasti oma rolli pingelangus pärast niivõrd suurepäraselt ettekannet. Raske oli end häälestada samalaadse kõlapildiga, aga monotoonsema teose kuulamisele, nii et õiglase hinnangu andmiseks tuleks seda kindlasti uuesti kuulata. Reinvere muusikaga moodustas sobiva kontrasti kontserdi teises pooles kõlanud Schumanni „Kevadsümfoonia“, mille ettekande kohta võib samuti öelda vaid kiidusõnu: eri karakterid toodi eredalt välja, orkestrikõla oli mahlane ja värvikas, tervikutunnetus väga hea.

Märtsikuu esinenud muusikutest tahan eraldi esile tõsta kaks interpreti: Theodor Singi ja Sten Heinoja. Nende energia ja muusikaline haare võtavad sõnatuks, niivõrd palju oli mõlemal kuu jooksul ülesastumisi. Kõiki neid kuulata mul loomulikult ei õnnestunud, kuid üks hingeminevamaid elamusi oli duo Sink ja Heinoja kontsert „Õõ laulud“ Pärdi keskuses. Kava alguses kõlasid pinevad ja ootusärevusega laetud

teosed: Anatolijus Šenderovase „Two Songs of Shulamith“ ehk „Kaks Shulamithi laulu“ ja Erkki-Sven Tüüri „Dedication“. Neile järgnes väike hingetõmbe-paus enne dramaatilist lõppu: Alfred Schnittke tšellosonaadi nr 1 eel kõlasid Mihkel Lüdigi melanhoolne „Ballaad“ ning Tõnu Kõrvitsa „Laul“. Kontserdi kulminatsiooniks ja tipp hetkeks kujunes aga just Schnittke sonaadi esitus. Teos on tehniliselt ülimalt nõudlik, olemuselt traagiline, kohati lausa süng. Singi keskendumine ja muusikasse sisseelamine on täiesti erakordne ning niivõrd keeruka ja sügavamõttelise teose kuulajani toomiselt äärmiselt oluline. Sama tähtis on aga interpretide teineteisemõistmine ja tänu sellele kujuneski ettekandest üks kuu muusikalistest tipp hetkedest. Sinki õnnestus kuulda veel tšelloansambli, kes saatis Valter Soosalu *harpeji*-kontserti, ning ERSO tšellorühma kontsertmeistrina. Heinoja esinemisgraafik ei jäänud Singi omast palju maha. Tähtsaim oli osalemine mahukas ettevõtmises „Bach. Neli klaverit“, kus tulid ettekandele kõik kuus Johann Sebastian Bachi mitme klavessiini teost (küll klaveril). Heinoja ja Sten Lassmann mängisid kontserdi kahele klaverile C-duur BWV 1061 ning Heinoja oli üks pianistidest (partnerid Lassmann, Daumants Liepiņš ja Reinis Zariņš) neljaklaverikontserdi a-moll BWV 1065 ettekandel. Ei saa märkimata jätta ka poola dirigendi Anna Duczmal-Mrózi ja Tallinna Kammerorkestri koostööst sündinud nauditavat esitust, mis toetas igati solistide mängu.

Tallinna Kammerorkestri äärmisest professionaalsusest ja laiast amplituudist annab tunnistust see, kui erinevaid muusikastiile on nad võimelised kõrgtasemel esitama – barokist rokini. Kui barokki esindas eespool nimetatud Bachi kontsert, siis kerge-mat poolt ülesastumine Tim Kliphuisi trioga kontserdil „Astor Piazzolla 101“. Piazzolla loomingulise kõrval oli kavas Kliphuisi „Brandenburgi süit“, džässilik Johann Sebastian Bachi muusika seade, mille esitamine sujus kammerorkestril sama nõtkelt ja kaasahaaravalt kui tõsi-meelse Bachi teose puhul. Tim Kliphuis on suurepärase džässviuldaja, aga ka vahetu esineja, kes loob oma mõnusa huumoriga kontserdisaalis sundimatu õhkkonna. Kontsert Piazzolla muusikast ei oleks täiuslik, kui sealt puuduks bandoonium. Õnneks on meil omast käest võtta selle pilli virtuoos Kaspar Uljas, kes oli kontserdil Kliphuisile